

ISSN 2181-922X

TIL VA MADANIYAT

UZBEKISTAN

LANGUAGE & CULTURE

O'ZBEKISTON

2022 Vol. 4

www.navoiy-uni.uz
www.uzlc.navoiy-uni.uz

ISSN 2181-922X

O‘ZBEKISTON:

TIL VA MADANIYAT

UZBEKISTAN:

LANGUAGE AND CULTURE

2022 Vol. 4

**www.navoiy-uni.uz
www.uzlc.navoiy-uni.uz**

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti

Bosh muharrir: Shuhrat Sirojiddinov

Bosh muharrir o'rinbosarlari: Nodir Jo'raqo'ziyev

Mas'ul kotib: Ozoda Tojiboyeva

Tahrir kengashi

Ahmadali Asqarov, Abdulaziz Mansur, Akmal Saidov, Akmal Nur, Adham Ashirov, Nizomiddin Mahmudov, Hamidulla Dadaboyev, Samixon Ashirboyev, Bahodir Karimov, Aftondil Erkinov, Baxtiyor Mengliyev, Uzoq Jo'raqulov, Sulton Normamatov, Murtazo Sayidumarov, G'aybulla Boboyorov, Nozliya Normurodova, Abdi Mamatov.

Tahrir hay'ati

Isa Habibbeyli (Ozarbayjon)	Maria Sabtelni (Kanada)
Frederik Bressand (Fransiya)	Timur Kocaoglu (AQSH)
Ingeborg Baldauf (Germaniya)	Almaz Ulvi (Ozarbayjon)
Mark Toutant (Fransiya)	Tanju Seyhan (Turkiya)
Rochelle Almeida (AQSH)	Xisao Komatsu (Yaponiya)
Akrom Habibullayev (AQSH)	Emek Uşenmez (Turkiya)
Valeriy S. Xan (O'zbekiston)	Abdulvahap Kara (Turkiya)
Eunkyung Oh (Janubiy Koreya)	Alizoda Saidumar (Tojikiston)
Zaynabidin Abdirashidov (Turkiya)	Dilorom Ashurova (O'zbekiston)
Shodmon Vohidov (Tojikiston)	Darya Jigulskaya (Rossiya)

"O'zbekiston: til va madaniyat" jurnali – lingvistika, tarix, adabiyot, tarjimashunoslik, san'at, etnografiya, falsafa, antropologiya va ijtimoiy tadqiqotlarni o'rganish kabi sohalarni qamrab olgan akademik jurnal.

Jurnal bir yilda to'rt marta chop etiladi.

Jurnalning maqsadi – ko'rsatilgan sohalarga oid dolzarb mavzulardagi bahs-munozaraga undaydigan, yangi, innovatsion g'oyalarga boy, o'z konsepsiyasiga ega bo'lgan tadqiqotlarni nashr etishdir.

Ingliz, rus va o'zbek tillaridagi, shuningdek, boshqa turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi. Iqtisodiy tahlillar hamda siyosatga oid maqolalar e'lon qilinmaydi.

Jurnalda kitoblarga yozilgan taqrizlar, adabiyotlar sharhi, konferensiyalar hisobotlari va tadqiqot loyihalari natijalari ham e'lon qilinadi. Mualliflar fikri tahririyat nuqtayi nazaridan farq qilishi mumkin.

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti.

O'zbekiston, Toshkent, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos Hojib ko'chasi, 103.

Email: uzlangcult@gmail.com
Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz

Alisher Navo'i Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature

Editor-in-Chief: Shuhrat Sirojiddinov

Deputy Editor in Chief: Nodir Jurakuziyev

Executive secretary: Ozoda Tajibaeva

Editorial board

Ahmadali Asqarov, Abdulaziz Mansur, Akmal Saidov, Akmal Nur, Adham Ashirov, Nizomiddin Mahmudov, Hamidulla Dadaboev, Samixon Ashirboev, Bahodir Karimov, Aftondil Erkinov, Bakhtiyor Mengliev, Uzoq Juraqulov, Sulton Normamatov, Murtazo Sayidumarov, Gaybulla Babayarov, Nozliya Normurodova, Abdi Mamatov.

Editorial Committee

Isa Habibbeyli (Azerbaijan)	Maria Subtelny (Canada)
Frederique Bressand (France)	Timur Kozhaoglu (USA)
Ingeborg Baldauf (Germany)	Almaz Ulvi (Azerbaijan)
Marc Toutant (France)	Tanju Seyhan (Turkey)
Rochelle Almeida (USA)	Hisao Komatsu (Japan)
Akram Habibullaev (USA)	Emek Üşenmez (Turkey)
Valeriy S. Khan (Uzbekistan)	Abdulvahap Kara (Turkey)
Eunkyung Oh (South Korea)	Alizoda Saidumar (Tajikistan)
Zaynabidin Abdirashidov (Turkey)	Dilorom Ashurova (Uzbekistan)
Shodmon Vohidov (Tajikistan)	Daria Zhigulskaya (Russia)

“Uzbekistan: Language and Culture” is an academic journal that publishes works in the field of linguistics, history, literature, translation studies, arts, ethnography, philosophy, anthropology and social studies.

The journal is published four times a year.

The purpose of the journal is to publish the results of the latest research that are rich in new, innovative ideas and has its own concept, which stimulates debate on topical issues in these areas.

The language of articles can be English, Russian and Uzbek. Other Turkic languages are also welcome. We do not publish economic analyses or political articles.

In addition to research articles, the journal announces book and literary work reviews, conference reports and research project results.

The authors' ideas may differ from those of the editors'.

Alisher Navo'i Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature.

103, Yusuf Khos Hojib, Yakkasaray, Tashkent, Uzbekistan.

Email: uzlangcult@gmail.com

Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz

MUNDARIJA

Lingvistika

Inomjon Azimov

“O‘zbek yangi alifbasini tuzishda asoslar” risolasi xususida.....6

Iroda Qahhorova

Taqlid so‘zlarning o‘rganilish darajasi va tasniflanish tamoyillari.....26

Jo‘ra Xudoyberdiyev

O‘zbek adabiy tilidan singarmonizmning chiqarilishi.....40

Marhabo Umurzoqova

Badiiy matnda lisoniy shaxsni belgilashning gender omili.....74

Alisher Ahrorov

O‘zbek xalq maqollarida “nutq odobi” ma’nosining ifodalanish darajasi.....86

Tarix. Manbashunoslik

Shamsiddin Kamoliddin

Buxoro imperiyasi yoki O‘zbekiston bo‘ylab sayohat.....100

San‘at

Gulabza Qarshiyeva

Sa‘diy Sheroziy “Bo‘ston” asarining Kamoliddin Behzod ijodidagi talqini.....128

CONTENT

Linguistics

Inomjon Azimov

Regarding the manual "Rules for creating a new Uzbek alphabet"6

Iroda Kaharova

The degree of study and classification principles of imitative words26

Jura Khudoyberdiyev

Extraction of synharmonism from the Uzbek literary language.....40

Marhabo Umurzakova

The gender factor of determining the linguistic
identity in the literary text.....74

Alisher Ahrorov

The degree of expression of the meaning of "speech etiquette"
in Uzbek folk proverbs.....86

History. Source studies

Shamsiddin Kamoliddin

Travel through the Empire of Bukhara or Uzbekistan.....100

Art

Gulabza Karshieva

The interpretation of the ideas of "Boston" epic of Saadi
Sherazi in the creativity of Kamoliddin Bekhzad.....128

SAN'AT
ART**Sa'diy Sheroziy "Bo'ston" asarining
Kamoliddin Behzod ijodidagi talqini**Gulabza Qarshiyeva¹**Abstrakt**

Mazkur maqolada O'rta Sharq va Movarounnahrda uzoq taraqqiyot yo'lini bosib o'tgan kitobat san'atining rivojlanishi bevosita adabiyot bilan bog'liq bo'lgani, bezakli qo'lyozmalar yaratish uchun eng barkamol badiiy va tarixiy asarlar tanlab olingani, ular sirasida Sa'diy Sheroziyning "Bo'ston" va "Guliston" asarlari xattotlar va musavvirlar tomonidan ko'p bora murojaat qilingan asarlardan biri ekanligi, ayniqsa, "Bo'ston" asarining didaktik mazmun-mohiyati temuriylar davridagi buyuk musavvir Kamoliddin Behzod ijodida o'ziga xos talqin etilishi haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: *Sa'diy, "Bo'ston", "Guliston", kitobat san'ati, miniatyura, Kamoliddin Behzod, tasavvuf, majoziy ma'no.*

Kirish

Miniatyura (*frans. miniature; lot. minium – qizil bo'yoq*) – *badiiy yusullari o'ta nafis bo'lgan kichik hajmli (mo'jaz) tasviriy sanat asarlari*) san'ati namunalarini yaratish uchun Sharq mumtoz adabiyoti – dostonlar, g'azallar to'plamlari, tarixiy solnomalar va boshqa turli sohalarga oid qo'lyozmalar asosiy manba bo'lib kelgan. Temuriylar davrida, ayniqsa, Sulton Husayn hukmronlik qilgan yillarda Movarounnahr, Xuroson va Eronda islom madaniyati va san'ati, xususan, qo'lyozma asarlarni bezatishga asoslangan kitobat san'ati ravnaq topgan. Kitobat san'ati – qog'ozrez, xattot, lavvoh, muzahhib, musavvir, sahhof (muqovasoz) kabi hunarmandlar ijodiy guruhi tomonidan bajariladigan jarayon bo'lib, O'rta

¹*Qarshiyeva Gulabza Aliqulovna* – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Badiiy Akademiyasi Kamoliddin Behzod nomidagi Sharq miniatyura san'ati muzeyi.

E-pochta: gkarshieva@mail.ru

ORCID ID: 0009-0004-6114-8970

Iqtibos uchun: Qarshiyeva, G. A. 2022. "Sa'diy Sheroziy "Bo'ston" asarining Kamoliddin Behzod ijodidagi talqini". *O'zbekiston: til va madaniyat* 4: 128–146.

va Yaqin Sharq davlatlarda bu faoliyat deyarli bir xil usulda amalga oshirilgan. Kitobat san'ati ustalari hukmdorlar va boshqa amaldorlarning buyurtmasi bilan asarlarni g'oyat nafis bezaklar, miniatyuralar bilan ziynatlashgan. Musavvirlar o'z miniatyuralarida badiiy asarlardagi voqealarni, ularning mashhur qahramonlari holatlarini tasvirlash barobarida sharqona odobning axloq mezonlaridan kelib chiqqan holda miniatyura san'atining mavzular tizimi, uning o'ziga xos badiiy tili, shartli ramziy timsollarini ishlab chiqishgan. Ko'p hollarda musavvir ramziy belgilar orqali badiiy asarda bayon etilgan g'oyalarni ifodalaydi.

O'rta Sharq va Movarounnahrda uzoq rivojlanish yo'lini bosib o'tgan kitobat san'atining takomillashish jarayonida bezakli qo'lyozmalar yaratish uchun eng barkamol badiiy va tarixiy asarlar tanlab olingan bo'lib, ular orasida Sa'diy Sheroziyning "Bo'ston" va "Guliston" asarlari alohida o'rin tutadi.

Mazkur maqolada, Sulton Husaynning Hirotdagi mashhur kutubxonasi uchun 1487-88-yillarda Sulton Ali Mashhadiy tomonidan ko'chirilgan va o'sha davrning iste'dodli san'atkorlardan biri Ustod Yoriy Muzahhib tomonidan bezaklar bilan ziynatlangan, zamonasining buyuk musavviri Kamoliddin Behzod tomonidan miniatyuralar ishlanib kitobat qilingan "Bo'ston" asarining badiiy bezakli qo'lyozmasiga e'tibor qaratildi.

Sa'diy Sheroziyning "Bo'ston" asari

Sharqning buyuk mutafakkirlaridan biri Shayx Sa'diy Sheroziyning tavallud vaqti XII asrning 80-yillari deb taxmin qilinadi. Lekin ba'zi ma'lumotlarga ko'ra XIII asrning birinchi o'n yilligida tavallud topganligi belgilanadi [Sa'diy 1960; 2014; 2015]. Ma'lumotlarga qaraganda, 1148-1282-yillarda Saljuqiy harbiy boshliqlardan tashkil topgan, fors salg'ariylari deb nom olgan sulola 1148-yili Forsning janubi-g'arbiy qismini egallaydi. Ular avvaliga Iroq saljuqiylariga, keyinchalik Xorazm shohlariga itoatda bo'ladilar. Hokimiyat tepasiga elxonlar kelgach, toj-u taxt xazoraspiylar qo'liga o'tadi. Salg'ariylar va ularning vorislari tashqi dunyo bilan munosabatda bo'lmasdan o'zlarining kichik podshohligini obod qilishga urinib ko'rdilar. Shunday hukmdorlar-dan biri bo'lgan Bakr bin Sa'd bin Zangiy hamda Abu Bakr ibn Sa'd (1231-yilda taxtga o'tirgan, 1260-yilda vafot etgan) podshohlik qilgan davrda Sheroz shahrida buyuk fors shoiri Muslihiddin yashab ijod etdi, o'z homiysi sharafiga Sa'diy taxallusini tanlagani haqida "Bo'ston" asarida quyidagicha yozadi:

*Xushomad menga yoqmas edi,
 Dilim shoh madhiga boqmas edi.
 Bag'ishlab sohibdilga, yozdim atay,
 Tushungan kishi toki bunday degay:
 "Zafar topdi Sa'diy bu maydonaro,
 Ki Sa'd o'g'li Bo'bakr edi podshoh.
 Biror g'am bilan dard chekib tolmadi,
 Biror dard kelib noiloj qolmadi.
 Ayo Sa'iy maqtovg'a berma davom,
 Sadoqatni xizmatda ko'rsat mudom... [Sa'diy 1960, 13].*

Sa'diyning otasi Mushrif Sheroziy, islomni targ'ib qiluvchi mashhur ulamosi, zamonasining pir-u komillaridan biri bo'lib, o'g'lini ham shu yo'ldan borishini xohlagan va shu maqsadda chuqur saboq bergan. Sa'diyning baxtiyor bolaligi uzoqqa cho'zilmaydi, 13 yoshida yetim qolgach, oilani moddiy ta'minlash uning zimmasiga tushadi. U bolalik chog'laridagi g'am-tashvishli, og'ir kunlari haqida "Bo'ston" va "Guliston" dostonlarida yozib qoldirgan.

Shuningdek, islom aqidlarini chuqur o'rgatib, she'riyatga nisbatan mehr uyg'otgan mehribon otasini behad minnatdorlik bilan ko'p bora eslaydi. Sa'diyning yozishicha, bolaligida otasi bilan ko'plab so'fiylar majlisida bo'lgan. Bu esa shoirida tasavvufni o'rganishiga katta turtki beradi.

Muslihiddin boshlang'ich ma'lumotni tug'ilgan shahri Sherozda olgach, tahsilni davom ettirish uchun xalifalik poytaxti, o'sha davrning eng yirik ilm va madaniyat markazi bo'lgan Bag'-dodga boradi. Dongdor "Nizomiya" va "Mustansiriya" madrasalarida kalom, fiqh, tafsir ilmlari, arab tili sarfu nahfi, arab va fors adabiyoti, Sharq falsafasi, tarix, mantiq, tib hamda boshqa tabiiy va aniq fanlarni o'rganadi. Sa'diy ustozlaridan ikki nafarini mehr bilan tilga oladi. Ular, XIII asrning buyuk olimlari, yirik ilohiyot allomasi Abulfaraj Abdurahmon ibn Javziy Abu Faraj ibn Juziy va taniqli olim, faylasuf adib Shahobiddin Suhravardiy. Ibn Juziy shogirdiga haqiqiy solih musulmon sifatida tarbiya bergan bo'lsa, mashhur so'fiy, voiz va shoir Suhravardiy tasavvuf ta'limotiga, so'fiylarga muhabbat bilan qarab, darveshona hayot kechirishni o'rgatadi.

Madrasani tugatgach, Sharq mamlakatlari bo'ylab uzoq yillik sayohatga o'tlanadi. U goh olim va voiz, goh darvesh suratida Eron, Arabiston, Kichik Osiyo, Misr, Xuroson, Sharqiy Turkiston kabi mamlakatlarni ba'zida ot-u eshak, ba'zan esa poyi piyoda kezib chiqadi. Bu sayohatlar 20 yildan ortiq davom etgan. Sayohat davrida Sa'diyga karvonni qaroqchilardan himoya qilib, muhorabaga

kirishiga ham, turli joylardagi madrasa va qozixonalarda va'z o'qishiga ham, shayx-u so'fiylar bilan mubohasa qilishiga ham to'g'ri kelgan. U Hindistonda ham bo'lib, bir muddat butxonada istiqomat qilgan, salibchilarga asir tushib, ularning qal'alarini tuzatish ishlarida qatnashishga majbur bo'lgan. Bu sayohatlar davomida Sa'diy hayot ilmini chuqur o'rganib, o'z davrining ko'pni ko'rgan donishmand kishisi bo'lib yetishadi.

XIII asrning o'rtalarida Sherozga qaytib kelgan shoir dunyo tashvishlaridan o'zini chetga olib, shahar chekkasidagi shayx Abu Abdulloh Hafif xonaqosida faqirona hayot kechirib, 1292-yili vafot etadi. U dafn etilgan bog' va maqbara she'riyat ixlosmandlarining ziyoratgohlaridan biri bo'lib, undan kecha-kunduz shoir muxlislarining qadami arimaydi.

Fors-tojik adabiyotida Sa'diyning boy hayotiy tajriba asosida yaratgan "Bo'ston" (1257) va "Guliston" (1258) asarlari unga olamshumul shuhrat keltirdi. Sa'diy ham kitoblar, ham odamlardan bir umr ta'lim oldi. Sharq mamlakatlari bo'ylab uzoq yillik sayohatlari uni dunyoda ko'pni ko'rgan, katta hayotiy tajriba to'plagan, o'z davrining ilmlarini egallagan donishmand kishiga aylantirdi. Bu haqda uning o'zi "Bo'sto

n"ning muqaddimasida yozadi:

Kezib qancha vaqt yurdim olamaro

Umr o'tdi har turli odamaro

Necha bahra topdim jahonni kezib,

Yurib qancha xirmondan oldim nasib [Sa'diy 1960, 5].

"Bo'ston" asari o'zbek tiliga avval Chustiy, keyin Sh.Shomuhamedov tomonidan tarjima qilingan bo'lsa-da, bu tarjimalarning har ikkalasi ham to'liq emas. Asar qisqartirilib, davr siyosatiga moslab, diniy-tasavvufiy ruhdagi qismlardan holi qilingan holda o'zbekchaga o'girilgan. Bir-biridan mazmunli hikoyatlar, xalq maqol-matallari darajasidagi teran hikmatlar asar haqida to'liq tasavvur beradi.

"Bo'ston" nafaqat XIII asrdagi Eron, balki Yaqin Sharq mamlakatlari xalqlarining yashash tarzi, an'analari, dunyoqarashlaridagi yorqin jihatlar, muhim axloqiy masalalarga bag'ishlangan o'n qismdan iborat. Asar Sa'diy Sheroziyning tasavvufiy, didaktik va ijtimoiy-siyosiy qarashlari, uning fe'l-atvori, xulq-atvori, axloqi va intilishlarini aks ettiruvchi ko'zgudir. Adolat, donolik, xayr-ehson, kamtarlik, qanoat qilish, tavba va shukr qilish kabi tarbiyaviy mavzular bugungi kunda ham muhim ahamiyatga

ega. O'zigacha va o'zidan keyingi adiblardan farqli o'laroq Sa'diy o'z zamonasidagi hayotning haqiqatlariga e'tibor qaratadi, xolisona fikr yuritib ko'rsatmalar beradi.

Asarning tuzilishi Nizomiy Ganjaviyning "Mahzan ul-asror" ("Sirlar xazinasi") asarini eslatadi. Nizomiy bir mavzuni ko'taradi va o'z fikrlarini tasdiqlash uchun biron voqea, hikoyani keltiradi. Sa'diy ham shu yo'ldan boradi. "Bo'ston"dagi masal va hikoyatlarning ba'zilari undan oldin yashab ijod qilgan ijodkorlar, mutafakkirlar, tasavvuf namoyondalari asarlarida ham uchraydi. Masalan, Sa'diy bir necha bor Ahmad G'azzoliy ijodiga murojaat qiladi. Mansur Xalloy asarlarida uchraydigan rivoyatni keltiradi.

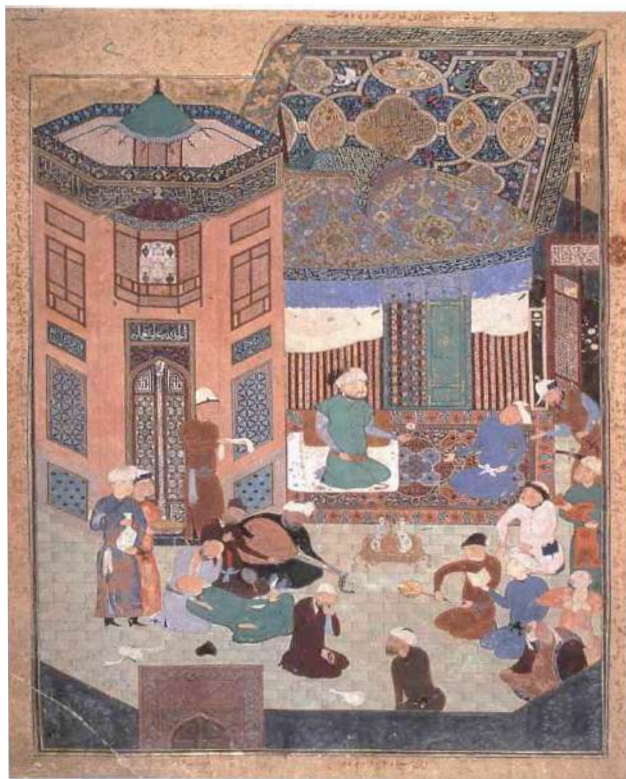
"Bo'ston"da Sa'diy o'rta asrlar adabiyotining deyarli barcha asarlarida qo'llanilgan, adabiyotshunoslikda "irsoli masal" deb nomlanadigan badiiy san'at turi, ya'ni maqol, hikmatli so'zlar va qisqa hikoyatlarni muayyan maqsad bilan qo'llash usulidan keng foydalanadi. Irsoli masal Sa'diy she'rlarining ta'sirini kuchaytirishga xizmat qilgan. Asardagi 162 ta hikoyatning 157 tasi pand-nasihatga oid. 4 ta hikoyatda jonivorlar tilidan majoziy ma'noda ifoda etilgan. Aksariyat hikoyatlar dialog shaklida. Sa'diy hikoyatlari xalqning hayotidan olingan oddiy ibratli voqealardan iborat. Aynan shu jihatlari bilan "Guliston" va "Bo'ston" asrlar davomida xattotlar va musavvirlarning eng sevimli asarlari qatoridan o'rin olgan. Har bir davrda, har bir hukmdor saroyi va amaldorlar kutubxonalarida Sa'diy asarlari mashhur xattotlar tomonidan ko'chirilgan, musavvirlar mazmundor miniatyuralar bilan bezaganlar, natijada kitobat san'atining noyob namunalari yaratilgan.

Biz fikr yuritmoqchi bo'lgan "Bo'ston" asarining badiiy bezakli noyob qo'lyozmasi hozirgi kunda Misr Milliy kutubxonasi (Qohira)da saqlanmoqda. Qo'lyozmada 5 ta miniatyura bo'lib, 4 tasida musavvir Behzod imzosi mavjud. Miniatyuralar 1488-89-yillarda ishlangan bo'lib, ular Behzod ijodining eng gullab-yashnagan davriga to'g'ri keladi.

Kamoliddin Behzodning "Bo'ston"ga ishlagan miniatyuralarida mazmun va tasvir uyg'unligi

Qo'lyozmadagi birinchi miniatyura ikkilik bo'lib, "Sulton Husayn saroyida bazm" deb nomlangan.

"Sulton Husayn saroyida bazm"

1-rasm. "Sulton Husayn saroyida bazm". Behzod. 1488. Sa'diy "Bo'ston". Ikkilik. 1v-2r, 30,5x21,5. Misr Milliy kutubxonasi. Qohira, Adab Farsi 908 [Bahari 1996, 101].

— 107 —

Ushbu ikki sahifali miniatyura "Bo'ston" asari syujeti asosida berilmagan. Musavvir hukmdor va o'z davri tasvirini ifoda etgan. O'ng sahifadagi miniatyurada saroyning tashqi tarafi tasvirlangan. Bazmga tayyorgarlik ko'rish jarayoni: bir xizmatkor ovqat, bir xizmatkor sharob keltiryapti, yana biri sharobdan sarxush bo'lgan ayonni yetaklab ketyapti.

Chap tarafdagi miniatyurada saroyning ichki qismi tasvirlangan bo'lib, Sulton Husayn bezatilgan chodirda, atrofida shahzodalar bilan martabasiga ko'ra davradan o'rin olgan ayonlari o'rtasida bazm qilmoqda. Bu miniatyuralarda Behzodning imzosi bo'lmasa-da, mutaxassislarning fikriga ko'ra [Bahari 1996; Ashrafi 2011] hayotiy ko'rinishlarning, obrazlarning xatti-harakatlari, dinamikasining aniq aks etganligi, asar kompozitsiyasi Behzod uslubida qurilganligi surat muallifi Behzod ekanligini ko'rsatadi.

Behzodning zamondoshi, adabiyotshunos Zayniddin Vosifiy Behzod saroyda yuz bergan turli voqealarning qalam tasvirlarini ishlaganligini yozadi [Dodxudoyeva 2020, 19]. "Sulton Husayn saroyida bazm" miniatyurasi ham xuddi shunday kuzatuvlarning mahsuli bo'lsa, ajab emas.

“Shoh Doro va cho‘pon”

“Shoh Doro va cho‘pon” “Bo‘ston” syujeti asosida yaratilgan birinchi miniatyura.

2-rasm. “Shoh Doro va cho‘pon”.
(Behzod imzo qo‘ygan).
1488. Sa‘diy “Bo‘ston”. 30x21.
Misr Milliy kutubxonasi.
Qohira, Adab Farsi 908
[Bahari 1996, 105].

Sa‘diyning “Bo‘ston” asaridagi mashhur “Doro va cho‘pon” hikoyasi asosidagi mazkur miniatyurani yaratishda Kamoliddin Behzod Alisher Navoiyning insonparvarlik g‘oyalaridan ilhomlanganligi ko‘rinadi. Hikoya Ahmoniyilar podshosi Doro haqidagi naql asosida yaratilgan. Bir kuni Doro ov qilib yurib, o‘z mulozimlaridan orqada qolib ketadi va notanish, shubhali bo‘lib ko‘ringan cho‘ponlar orasiga tushib qoladi. Ular siymosida o‘z dushmanlarini ko‘rib, uning yoniga yaqinlashgan cho‘ponni o‘q-yoy bilan otib o‘ldirmoqchi bo‘ladi.

*Eshittim ki Doro chiqib ov uchun,
Uzoqlashdi o‘z lashkarlaridan shu kun.
Yugurguncha keldi yetib ilqibon,
Gumon qildi Doro o‘zicha shu on:
Bu dushman urushmoqqa keldi netay?
Uzoqdan bir o‘q ila nobud etay [Sa‘diy 1960, 21].*

Shoh unga qarab kamon tortishiga bir bahya qolganida yilqibon:

*U dediki, e shohi olampanoh,
Zamonanga ko'z tegmasin qil nigoh.
Men – o'z ilqiching, bunda qancha zamon
Ko'p ilqilaringni boqarman hamon [Sa'diy 1960, 21].*

Cho'pon podshohni o'z xizmatkorlarini tanimaganligidan izza qilib, men o'z uyurimdagi har bir otni darhol taniyman, sen hukmdor o'zingga sadoqat bilan xizmat qilayotgan yilqiboningni tanimading, deb uni uyaltiradi.

*Tushib o'rninga shah dili, ushbu dam,
Kulib dedi e soddadil aqli kam:
Malaklar ko'mak berdi senga shu on,
Kamon tortgan erdim, otardim shu on
Kulib ilqichi dedi: bo'lgay yomon,
Nasihatin tutsam shahimdan nihon.
Bu donolik ermas – bilib yetmasa
Ulug'lar uchun eng muhim shart erur:
Kichik kimligin bilmog'idur zarur.
Meni doimo bunda ko'rgan eding,
Qalay deb bu yaylovni so'rgan eding.
Bukun mehr ilan keldim oldingga men
Taniy olmading yuz gumon birla sen.
Kerak bo'lganida menga qaysi ot,
Taniyman uni mingta ot ichra bot.
O'z ilqilarimni taniyman shu xil
O'z ilqingni sen ham, shaho mencha bil! [Sa'diy 1960, 22].*

Cho'ponning nasihatidan Doro minnatdor bo'ladi va xijolat chekib:

*Buni dilda saqlash kerak doimo.
Qolur taxti xavf ostida damba-dam,
Agar shoh ilqichidan bilsa kam [Sa'diy 1960, 21-23].*

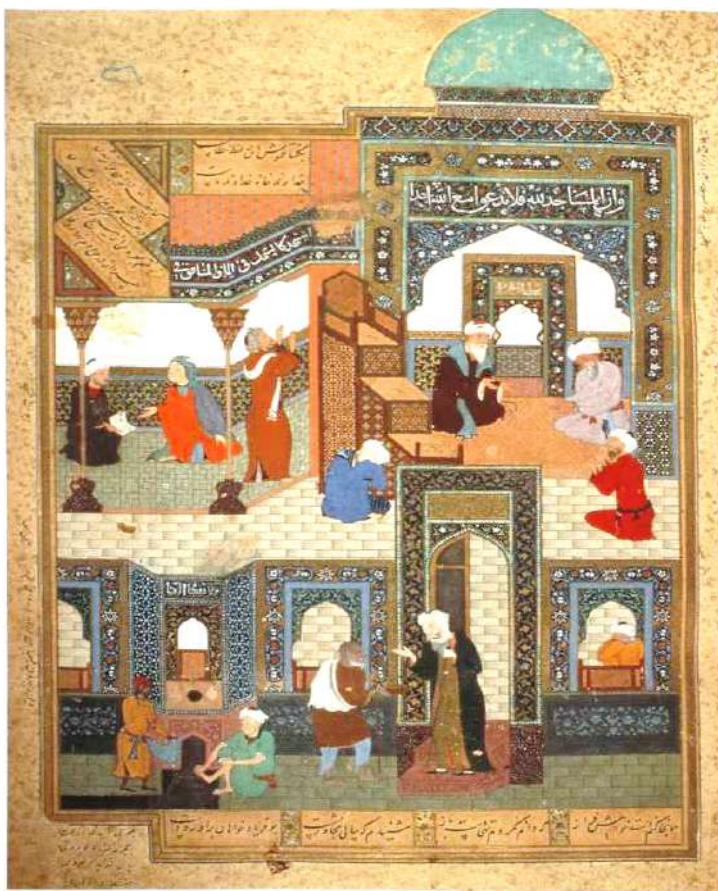
Behzod Sa'diyning o'z tarafdorlarini dushmandan ajrata olmaydigan, xalqini yashash tarzi-yu ahvolidan bexabar bo'lgan hukmdorning taxti xavf ostida ekanligiga ishora qiluvchi mulohazalarini asarda yorqin ifodalab beradi. Behzod Sa'diy g'oyalarini miniatyurada yaxlit kompozitsiya va yorqin ranglar orqali beradi. Miniatyurada qoyali tog'lar, ba'zi joylari butalar bilan qoplangan yam-yashil o'tloq, cho'ponlar va otlar yorqin bo'yoqlar ostida bir-biri bilan uyg'unlashib ketgan. Behzod, baytal onasini emayotgan toychoq va qimiz quyayotgan cho'pon bola kabi hayotiy lavhalarini tasvirlaydi. Ayniqsa, kekxa cho'pon qiyofasi juda ta'sirchan

chiqqan, u kompozitsiyaning markazida joylashgan bo'lib, holati va ko'p harakatlari o'z mulozimlarini yaxshi tanimaydigan yosh podshoga qaratilgan kesatiq va kinoyani ifodalaydi.

Cho'ponning yonida turgan oq ot harakatlaridan go'yo yilqibonning gaplarini tasdiqlamoqda. Doroning kiyimidagi qizil rang uning qiziqqonligi, cho'pon egnidagi yashil rang esa uning falsafiy mushohada yuritayotganligini bildiradi.

“Masjid yonidagi miskin”

“Masjid yonidagi miskin” miniatyurasiga rassomning haqiqiy shoh asari, deb baho berishadi. Bu miniatyurani mutaxassislar turlicha talqin qilishadi.

3-rasm. “Masjid yonidagi miskin”.

(Behzod imzo qo'ygan). 1488. Sa'diy “Bo'ston”. 30x21.

Misir Milliy kutubxonasi. Qohira, Adab Farsi 908 [Bahari 1996, 106].

Kamoliddin Behzod ijodi haqida tadqiqot olib borgan olim E.Baxari: “Bu miniatyurada rassom fors miniatyurasi an'analariga

rioya qilgan holda masjidning yorqin namunasini illyustratsiyaning har bir qismini o'zining haqiqiy shaklida, perspektiva va boshqa vizual to'siqlardan holi, mohirona joylashtirilgan chiziqlar, burchaklar va bezakli kamchiliklar yordamida masjidning turli qavatleri va xonalarini mahorat bilan tasvirlagan. Obrazlar xatti-harakati va kayfiyati, binoning kichik bir detallarigacha yoritilishi Behzod uslubining eng go'zal namunasi ekanligini ko'rsatadi.

Ammo Behzod uchun har doimgidek asarning g'oyaviy va ma'naviy mazmunini ochib bera olish muhim bo'lgan" (tarjima – G.Q.) [Bahari 1996, 106], deb fikr bildiradi.

Taniqli san'atshunos L.Dodxudoyeva esa: "Tomoshabinlar ayvonda namoz o'qiyotgan musulmonlarni, katta xonada diniy mavzular haqida mushohada yuritayotgan toliblarni, boshqa personajlar qiyofasida esa ilohiy jazbani ko'rishadi. Bir vaqtning o'zida ham eniga, ham bo'yiga kengayib boruvchi asar izchil ravishda o'qiladi. O'tirganlar, tik turganlar, egilib turganlar, yurayotganlar, suhbatlashayotganlar, tahorat olayotganlar va sadaqa so'rayotganlar – bularning barchasi Alloh oldida tengdir" [Dodxudoyeva 2020, 16].

Diniy qonunlarning islomiy me'morlikda ham yaqqol ko'zga tashlanishi badiiy asarlarda ham aks etadi. Masalan, yirik masjid-jomening tashqi va ichki ko'rinishiga e'tibor qilaylik; kiraverishdagi peshtoqda Qur'ondan oyatlar, bir yonda mezana-minora, tomda gumbaz, hovlida tahorat uchun maxsus joy, ichkarida maxsus joy, fatvolar o'qiladigan, va'z aytiladigan minbar, qibla tomonda mehrob va hokazo. Bularsiz jome masjidni tasavvur qilish mumkin emas.

Miniatyura kompozitsiyasi chap tarafda tahorat olish jarayonidan boshlanadi. Ma'lumki, diniy marosimlarda, ayniqsa, ibodat paytida inson qalbida forig'lanish, tozarish ro'y beradi. Qalbning ibodatga tayyorlanishi esa tahoratdan – tashqi poklanishdan boshlanadi.

Obrazlarning har biri harakatda, kimdir iltijo qilyapti, kimdir Qur'on tilovati bilan mashg'ul. Bu miniatyuraga "Bo'ston"dagi qaysi hikoyat asos bo'lganligi haqida tadqiqotlarda uchratmadik. L.Dodxudoyevaning ma'lumot berishicha, taniqli tadqiqotchi I.Shukin bu miniatyurani "Masjidni harom qilish" deb nomlagan, asarda masjidda o'zini nomunosib tutib, keyin chin ko'ngildan tavba-tazarru qilgan va kechirilgan odam haqida hikoya qilingan [Dodxudoyeva 2020, 17].

Lekin, "Bo'ston"ning quyida berilgan hikoyatlari mazmunidan kelib chiqadigan bo'lsak, Behzod bir nechta hikoyaning

mazmunini umumlashtirganiga guvoh bo'lamiz, to'qqizinchi bob, 12-hikoyatda:

*Giloludaiy rohi masjid girift,
Zi baxti nagun bud andar shigift.
Yake zajr kardash ke "Tabbatyadok":
Marav doman oluda bar joyi pok [Sa'diy 1974, 232].*

Mazmuni: Loyga belangan bir kishi o'zining omadsizligi, badbaxtligidan nolib masjidga yo'l oldi. Uning ahvolidan hayratga tushgan kishi nopok holingda masjidga borma dedi va uni to'xtatdi.

*Maroriqqate dar dilomad bar in,
Ki pok astu xurram bihishti barin.
Dar on joyi pok oni ummedvor
Gil oludayi ma'siyat rochi kor? [Sa'diy 1974, 232].*

Mazmuni: Bihisht pok va chiroylidir, uning nomidan ko'ngilda ajib bir tuyg'u paydo bo'ladi, u yerdan faqat poklar (begunohlar) umidvor, loyga belangan gunohkorga yo'l bo'lsin.

Aynan shu hikoyaning mazmunidan kelib chiqib, bu miniatyurani "Masjidning harom qilinishi" deb nomlash fikri tug'ilgan bo'lishi mumkin.

Yoki, 10-bobdagi 3-hikoyatda:

*Shunidam, ki maste zi tobi nabid
Ba maqsurai masjide dardavid.
Binolid bar ostoni karam,
Ki, yo rab, ba firdavsi a'lo baram [Sa'diy 1974, 243].*

Mazmuni: *Eshitdimki, sharobdan mast kimsa masjidning ichiga kirib uyoq-buyoqqa yugurardi. Karam ostonasiga kelib, Yo Rabbim meni Firdavsga olib ket, deb nola qilar edi.*

*Muazzin girebon giriftash, ki:hin,
Sagu masjid? Ey forig' az aklu din
Chiy shoista kardiy, kiy xohiy bihisht,
Nameze badatnozbo ro'i zisht [Sa'diy 1974, 243].*

Mazmuni: *Muazzin yoqasidan olib aytdi: Ey aql-u diningni yo'qotgan sen it qayerdayu masjid qayerda, xunuk yuzga noz yarashmas deganidek, nima shoista ish qildingki jannat so'raysan.*

*Biguft in suxan piru, bigrist mast,
Ki mastam, bidor az man, ey xoja, dast.
Ajab doriy az lutfi parvardigor,
Ki boshad gunohkore umedvor?*

*Turome nago'yam, ki uzram pazir,
Dari tavba boz astu Haq dastgir.
Hame sharm doram zilutfi Karim,
Ki xonam gunah peshi afvash azim*

[Sa'diy 1974, 243-244].

Mazmuni: *Muazzindan bu so'zlarni eshitgan mast yig'ladi va: Men mastman mendan qo'lingni tort, Undan har bir gunohkor umidvor bo'ladi, nima Xudoning lutfiga shubhang bormi, dedi.*

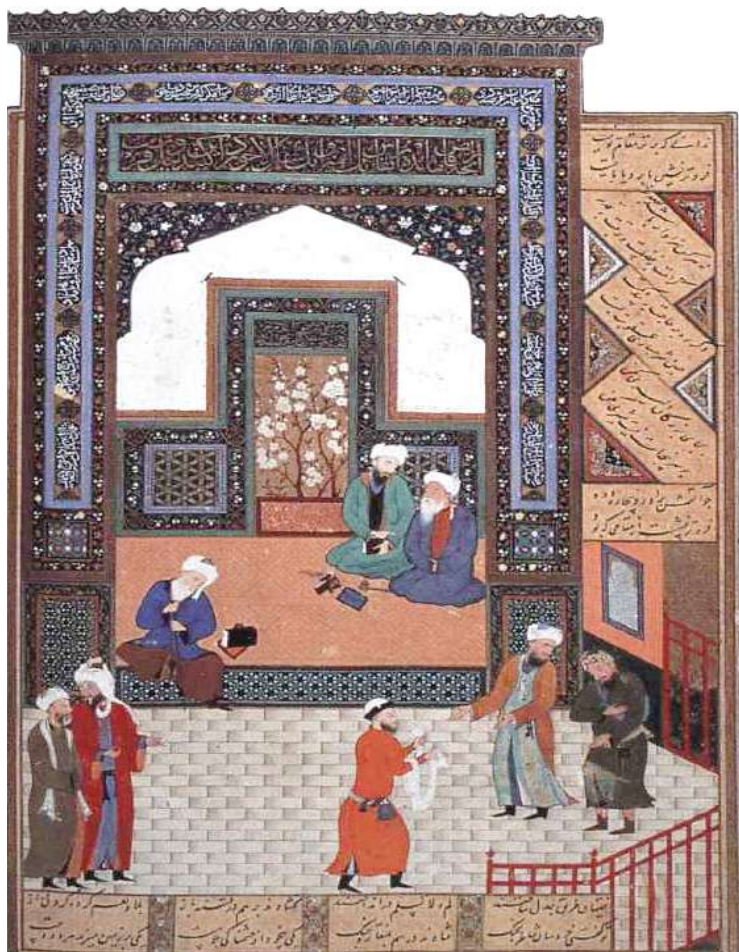
Senga uzrimni qabul qil deb aytmayapman, tavba eshigi barcha uchun ochiq va Haq doimo bizni qo'limizdan tutguvchidir. Azim avfi (Allohning buyuk marhamati) oldida gunohlarimni aytishga Allohning lutfidan uyalarman.

Bizningcha, Behzod yuqoridagi hikoyalarning mazmunini umumlashtirgan holda bu miniatyurani yaratgan. Behzod mazkur miniatyurada Sa'diy tasvirlab bergan hayot bilan birga, o'zi yashab turgan hayotni ifoda etgan. Sa'diyning so'fiyona qarashlari Kamoliddin Behzod mo'yqalami yordamida, obrazlarning hatti-harakatlari orqali ifodalangan.

"Qozi huzuridagi bahs"

"Bo'ston"ning "Kamtarlik haqida" deb nomlangan to'rtinchi bobida keltirilgan birinchi hikoyatiga ishlangan miniatyura manbalarda turlicha nomlanadi. Masalan, taniqli san'atshunos L.Dodxudoyeva "Madrasada suhbatlashayotgan ulamolar", mashhur olim E.Baxari esa "Qozi huzuridagi bahs" [Dodxudoyeva 2020, 16; Bahari 1996, 107] deb nomlaydi.

Bizningcha, "Qozi huzuridagi bahs" deb nomlanishi maqsadga muvofiq. Bu nom Sa'diy "Bo'ston"ining "Kamtarlik haqida" deb nomlangan to'rtinchi bobida keltirilgan birinchi hikoyat [Sa'diy 1974, 84-86] mazmun-mohiyati hamda miniatyura syujetiga juda mos keladi.

4-rasm. "Qozi huzuridagi bahs". (Behzod imzo qo'rgan). 1488-9.
Sa'diy "Bo'ston". 30x21. Misr Milliy kutubxonasi.
Qohira, Adab Farsi 908 [Bahari 1996, 107].

*G'arib, eski to'n mulla bir onida,
Qatorda edi, qozi ayvonida.
Unga qozi tez-tez qarardi shu dam,
Birov "tur bu joydan" deb imlardi ham
Der erdi bu joy senga loyiq emas
Tuban tush, ketu, xohi tur, bo'ldi bas!
Emas har kishi to'rga loyiq, mudom,
Topar har kishi fazlicha ehtirom.*

Eski kiyimlar kiygan mulla bahs-munozarani eshitish maqsadida qozi bilan bir qatorda o'tiradi. Qozi unga "o'z joyingni bil" ma'nosida qarab qo'yar, kimdir faqirga tur bu joydan, bu joyda o'tirish uchun fazl-u ehtiromga loyiq inson bo'lishing kerak, pastga

tush deb imlardi. Faqir o'rnidan turib, pastga tushadi va bahsni tinglaydi:

*Shu majlisda boshlandi bahsa jadal,
Biri – "u" – biri "bu" dedi galma-gal.
Shu das avj olib fitnau mojaru,
Biri "to'g'ri" derdi, birisi "xato".
Der erding xo'rozlarcha aylab yurush,
Qilar erdilar qo'lu tumshuq urush.
Jaholat birin mast aylar edi,
Biri qahr ilan yerni mushtlar edi.
Kelib qoldilar bir tugun birla duch,
Yechishga topilmasdi hech kimda kuch.*

Qozi va uning atrofidagilar qiziqqonlik bilan bahslashar, lekin muammoga yechim topisha olmasdi. Shunda, juldur kiyimli faqir,

*Dedi: bilganim men ham aytsam bo'lar
Dedilar, degil yaxshi bilsang agar.
U izzat bilan cho'kka tushdi shu hol,
Til ochgan hamon tillarni etdi lol.
Tili nay qalamdek yurib, maqsadin,
Uzuk naqshidek chizdi dillarga chin.
U baxsh etdi suratga jon, ma'nidan,
Yo'q etdi u da'volarin shu bilan.*

Uning izohi mantiqiy va to'g'riligi bilan barchani hayratga soladi, davradagilar unga ofarin deydi. Qozi unga past nazar bilan qaraganligidan xijolat chekib, salla-to'nini yechib, faqirga taqdim etmoqchi bo'ladi. Faqir esa sallani mag'rurlik va beparvolik timsoli sifatida ko'radi, uni rad etadi va toza suv ichidami yoki loy ichidami oltinning sifati o'zgarmaydi, deydi. Faqir insonning qiymati uning tashqi ko'rinishi va boshidagi sallasida emas, bu bilan g'ururlangan inson zavol topadi, deydi. Chunki bu faqir ma'rifat ahlidandir. Dunyoparastlik, mol-dunyoga ruju qo'yish, ta'magir bo'lish uning uchun begona. Uning maqsadi, Haqni tanish, ma'rifatga intilish, xokisorlik, o'zni faqir hisoblashdir.

Miniatyurada madrasa ayvonida tepada o'tirgan qozi, atrofida ulamolar, chapda chuqur mulohazaga cho'mgan ulamo, pastroqda voqeani muhokama qilayotganlar, qozining sallasini faqirga taqdim etayotgan mulozim, hadyani olishga undayotgan ulamo, sallani rad etib, martaba va lavozimni bildiruvchi belgilarining unga keragi yo'qligi xususida o'z mulohazalarini bildirayotgan

faqir tasvirlangan.

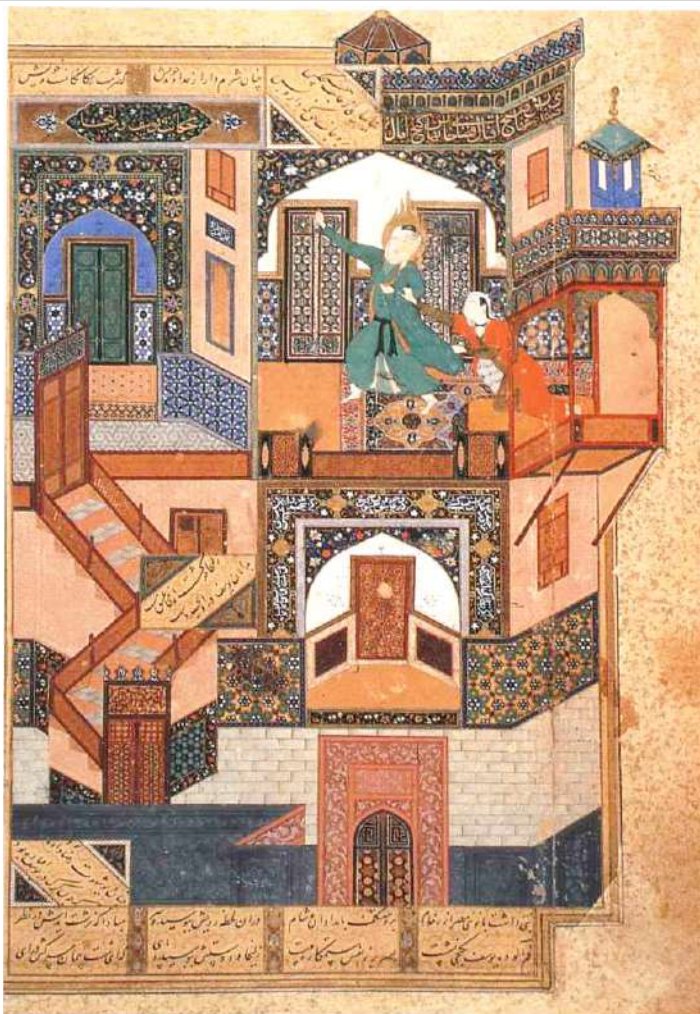
Behzod Sa'diy hikoyatlari mazmun-mohiyatini kompozitsiyaga singdirish bilan birga, zamonasidagi shu kabi voqea-hodisalarga ham ishora beradi.

Hazrati Shayx Sa'diy inson hayoti haqida armon bilan mushohada etib, «Qaniydi odamzodga ikki karra umr berilsa. Birinchi marta xatoliklardan, adashishlardan xulosa chiqarib, tajriba o'rganib, ikkinchi marta ko'ngildagiday, armonsiz yashasa», degan ekan. Munozarada izza bo'lgan qozining xomush bosh egib turishi, pastroqda munozaraga guvoh bo'lganlarning hayrat bilan gaplashib turishi, faqirning qozi sallasini olishni rad etayotgani Sa'diy g'oyalarining Behzod mo'yqalamidagi talqinini ko'rsatadi.

“Yusufning vasvasaga tushishi”

Qo'lyozmadagi oxirgi miniatyura “Yusufning vasvasaga tushishi” deb nomlanadi. Miniatyurada Sharq xalqlarida mashhur va keng tarqalgan qissa tasvirlangan. Ushbu qissa Qur'onda “Ahsan ul qisas” (“Qissalarning eng go'zali”) [Qur'oni Karim 2016, 235] deya ta'riflanadi. “Bo'ston”da Sa'diy Yusuf va Zulayxo hikoyasiga kam o'rin ajratadi. Bu miniatyurani tadqiqotchilar Abdurahmon Jomiyning “Yusuf va Zulayxo” dostoni voqealari asosida yaratilganligini ta'kidlaydilar. Darhaqiqat, Sa'diy ishq sharobidan mast bo'lgan Zulayxonning Yusufni yo'ldan urishga intilishi, mabodo bu ishimni yomon ko'rib jahli chiqmasin deb erta-yu kech ibodat qiladigan marmar butini ustini yopib qo'yishi, lekin uning barcha harakatlari zoye ketganligi, Yusuf sen bir tosh oldida xijolat bo'lyapsan, men ham pok Xudoyimdan uyalaman, gunohdan keyingi pushaymonlikdan hech qanday foyda yo'q, deb Zulayxodan qochganligi hikoya qilinadi. Sa'diy Yusuf alayhissalom qissasi mo'minlar uchun go'zal ibratlarga to'la bo'lib, bir holatda Allohga bo'lgan mustahkam ishonch, tavakkul va sadoqat bilan chin mo'minning barcha alomatlarini o'zida ko'rsatganligini ifodalaydi.

Behzod esa Jomiyning “Yusuf va Zulayxo” dostonidagi chuqur falsafiy va so'fiyona g'oyalarini Sa'diy g'oyalariga hamohang deb hisoblagan. Sa'diy g'oyalarini kengroq so'fiyona tarzda davom ettiradi, desak adashmagan bo'lamiz. Chunki Behzod ham Alisher Navoiy va Jomiy ta'sirida tasavvufni chuqur bilgan. Jomiy o'zining piri darajasida ko'rgan. Bu miniatyuraning kompozitsiyasida va ranglarda aks etadi.

5-rasm. "Yusufning vasvasaga tushishi". (Behzod imzo qo'yan).
1488. Sa'diy "Bo'ston". 30x21. Misr Milliy kutubxonasi.
Qohira, Adab Farsi 908 [Bahari. 1996, 109].

Miniatyurada Behzod Yusufni yashil rangli libosda tasvirlaydi. Tasavvuf ta'limotida yashil rang payg'ambar (s.a.v.)ning sevimli rangi, chinakam rohat-farog'atga erishiladigan jannatning ramzidir, ya'ni bu holatda Allohning jamoli oldida borliqdagi barcha narsalar sarobga aylanadi. Yashil rang hayotbaxsh kuch-quvvat, kuchli ehtirosni ifodalaydi. Shuningdek, bu rang abadiy go'zallikni bildirib, Yusufning jismoniy va ma'naviy barkamolligiga ishora qiladi [Yusupova, Raximova, Ibragimov 2010, 98-99].

Najmiddin Kubro talqinida yashil rang muridning Xudoga chinakam e'tiqod bilan qalbini bag'ishlagan holatini ifodalaydi [Qorabov 2001, 21]. Demak, Behzod tasvirlagan yettinchi eshik, Yusuf intilayotgan eshik ham yashil rangda ekanligi bejiz emas.

Zulayxoni esa qizil rangli libosda tasvirlaydi. Qizil rang ehtiyotkorlik, hosildorlik, go'zallik, quvnoqlik, muhabbat ramzini ifodalashi bilan birga, raqiblik, qon to'kish kabi ma'nolarni anglatadi. Najmiddin Kubro talqinida qizil rang ruhning tanadan ajrala boshlashi, qalb haqida qayg'urish, ruhiy dunyoni anglash kabi notinch holatlar ramzi hisoblanadi. Demak, Behzod Zulayxoning fe'l-atvori va hatti-harakatidan kelib chiqib qizil rangda to'xtalgan.

Miniatyuradagi yetti xona so'fiylikdagi maqsadga erishish yo'lidagi yetti maqomga ishora bo'lib, ular *tavba* – butun borlig'i bilan Allohga iltijo qilib, gunohlarini kechirishini so'rash, *var'a* – ehtiyotkor bo'lish, *harom* va *halolni* farqlash, *faqr* – ixtiyoriy ravishda miskinlikka rozi bo'lish, *sabr* – barcha mashaqqatlarga chidash, *tavakkul* – hukmni Allohning marhamatiga havola etish, *rido* – taqdirning barcha zarbalarini og'rinmasdan, itoatkorlik bilan qabul qilishlik, chunki so'fiylikning asosiy maqsadi Allohning roziligiga erishib, U bilan birlashib ketishdir [Gasanzoda 2020, 11]. Miniatyuraga ko'ra, Yusuf rido bosqichidan o'tib oxirgi eshik orqali Alloh jamoliga musharraf bo'ladi. Behzod yuqoridagi yetti maqomni yetti eshik orqali ifodalagan.

Xulosa

O'rta asrlarda Sharqda badiiy adabiyot va miniatyura san'ati bir-biri bilan nafaqat badiiy-g'oyaviy jihatdan, balki ifoda xususiyatlari jihatidan ham o'zaro uyg'unlashib ketgan. Ma'lumki, adabiyot va san'atda diniy syujetlar asosida dunyoviy hayotni aks ettirishga intilish yetakchilik qilgan. Sa'diy g'oyalarning talqinida ham Behzod xuddi shunday yondashuvni ma'qul ko'radi. Buyuk musavvir Kamoliddin Behzod aksariyat hollarda ramziy belgilar orqali badiiy asarlar, jumladan, Sa'diyning "Bo'ston" dostonida bayon etilgan g'oyalarni ochib berishga intilgan.

Behzod asarlarida Sa'diy tasvirlagan hayot bilan birga o'zi yashab turgan hayotni, jamiyatni ifoda etadi. Sa'diyning so'fiyona, hayotiy qarashlari Kamoliddin Behzod mo'yqalami yordamida, obrazlarning xatti-harakatlari, ranglar, ramziy belgilar orqali mohirona ifodalangan.

Adabiyotlar

Ашрафи, М. 2011. *От Бехзада до Риза-йи Аббаси. Развитие миниатюры XVI - начала XVII века.* Ташкент.

Bahari, E. 1996. *Bihzad. Master of Persian Painting.* I.B.Tauris & Co.Ltd.

Додхудоёва, Л. 2020. "Камолитдин Бехзод минитюраларида Абдурахмон Жомий ва Алишер Навоий ғоялари ҳамда

эзгу амаллари". *San'at* 3: 16-20.

Комилов, Н. 2009. *Тасаввуф*. Тошкент: Мовароуннахр-Ўзбекистон.

Саъдий. 1960. *Бўстон*. Форсчадан Чустий таржимаси. Тошкент.

Саъдий. 1974. *Бўстон*. Иккинчи нашр. Эрон. Байҳақ.

Саъдий. 2014. *Гулистон*. *Бўстон*. Нашрга тайёрловчи ва сўзбоши муаллифи: Ҳ.Ҳомидий. Тошкент: Ғафур Ғулом нашриёт-матбаа ижодий уйи.

Юсупова, М.А., Рахимова, З.И., Ибрагимов, О.А. 2010. *Суфийские традиции в искусстве Мавераннахра XV-XVII вв.* (Архитектура, миниатюра, музыка). Ташкент.

Куръони Карим маъноларининг таржима ва тафсири. 2016. Таржима ва тафсир муаллифи: Шайх Абдулазиз Мансур. Тошкент: Тошкент ислом университети нашриёт-матбаа босмахонаси.

Қорабов, У. 2001. "Нажмиддин Кубро мероси ва унинг "Латоиф" назарияси". *San'at* 4: 20-21.

The interpretation of the ideas of "Boston" epic of Saadi Sherazi in the creativity of Kamoliddin Bekhzad

Gulabza Karshieva¹

Abstract

This article reflects on the fact that the development of book art, which has come a long way of development in the Middle East and Movarounnakh, is directly related to literature, the most perfect artistic and historical works are selected for the creation of ornamental manuscripts, among which the works of Saadi Sherazi "Boston" and "Guliston" are one of the works that have been repeatedly addressed by calligraphers, the interpretation of the essence of Saadi's poem "Boston", the views of the works of Kamoliddin Bekhzad, the great artist of the Timurid period.

Key words: *Saadi, "Boston", "Guliston", Book art, miniature, Kamoliddin Bekhzad, Sufism, symbolic meaning.*

¹ *Gulabza A. Karshieva* – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Museum of Oriental Miniature named after Kamaliddin Bekhzad.

E-pochta: gkarshieva@mail.ru

ORCID ID: 0009-0004-6114-8970

For citation: Karshieva, G. A. 2022. "The interpretation of the ideas of "Boston" epic of Saadi Sherazi in the creativity of Kamoliddin Bekhzad". *Uzbekistan: Language and Culture* 4: 128–146.

References

- Ashrafi, M. 2011. *Ot Behzada do Riza-yi Abbasi. Razvitie miniatyuri XVI - nachala XVII veka*. Tashkent.
- Bahari, E. 1996. *Bihzad. Master of Persian Painting*. I.B.Tauris & Co.Ltd.
- Dodxudoeva, L. 2020. "Kamoliddin Behzod miniatyuralarida Abdurahmon Jomiy va Alisher Navoiy g'oyalari hamda ezgu amallari". Journal "San'at" 3: 16-20.
- Komilov, N. 2009. *Tasavvuf*. Toshkent: Movarounnahr-O'zbekiston.
- Sa'diy. 1960. *Bo'ston*. Forschadan Chustiy tarjimasi. Toshkent.
- Sa'diy. 1974. *Bo'ston*. Ikkinchi nashr. Eron. Bayhaq.
- Sa'diy. 2014. *Guliston. Bo'ston*. Nashrga tayyorlovchi va so'zboshi muallifi: H.Homidiy. Toshkent: G'afur G'ulom nashriyot-matbaa ijodiy uyi.
- Yusupova, M.A., Raximova, Z.I., Ibragimov, O.A. 2010. *Sufyiskie traditsii v iskusstve Maverannaxra XV-XVII vv.* (Arxitektura, miniatyura, muzika). Tashkent.
- Qur'oni Karim ma'nolarining tarjima va tafsiri*. 2016. Tarjima va tafsir muallifi: Shayx Abdulaziz Mansur. Toshkent: Toshkent islom universiteti nashriyot-matbaa bosmaxonasi.
- Qorabov, U. 2001. "Najmiddin Kubro merosi va uning "Latoif" nazariyasi". Journal "San'at" 4: 20-21.

MAQOLA TAQDIM QILISH TALABLARI

O'zbekiston: til va madaniyat (O'zTM) – zamonaviy O'zbekiston (sobiq Turkiston) bilan bog'liq bevosita Markaziy Osiyo mintaqasini birlashtiradigan til, tarix, san'at, etnografiya, madaniyat va ijtimoiy fanlar sohalarini qamrab olgan ilmiy jurnaldir. O'zTM munozarali, zamonaviy, innovatsion, konseptual jihatdan qiziqarli, original mavzudagi ilmiy tadqiqotlarni nashr qiladi. Jurnal lingvistika, adabiyotshunoslik, tarjimashunoslik, din, falsafa, ilohiyot, fan, ta'lim, metodika, sotsiologiya, psixologiya, tarix, madaniyat, san'at, etnologiya, etnografiya, antropologiyaga oid ilmiy yo'nalishdagi maqolalar va taqrizlar hamda konferensiya hisobotlarini qabul qiladi.

I. Maqola taqdim etish uchun umumiy talablar

Qo'lyozmalar o'zbek, ingliz, rus, fors, shuningdek, boshqa turkiy tillarda ham qabul qilinadi. Agar muallif o'z maqolasini jurnalning muayyan sonida nashr ettirmoqchi bo'lsa, unda qo'lyozma jurnal nashridan kamida besh oy oldin taqdim etilishi lozim.

Qo'lyozmalar MS Word (.doc) formatida (uzlangcult@gmail.com) elektron pochta-siga yuboriladi. Iqtiboslar va izohlar uchun MS Word menejerini qo'llash mumkin.

Barcha qo'lyozmalar tahririyatga muallif (mualliflar) haqidagi qisqacha ma'lumot bilan taqdim etiladi.

Asosiy matn *Times New Roman* shrifti, 14 hajm, satr oralig'i 1 interval, hoshiyalar chapdan 3 sm, o'ngdan 1,5 sm, yuqori va pastdan 2 sm bo'lishi kerak.

Maqolalar *The Chicago Manual of Style, 16th Edition* formatida shakllantiriladi. Maqola matni 3 000–5 000 so'zdan iborat bo'lishi kerak.

O'zbek va ingliz tillarida 100–150 so'zdan iborat abstrakt (annotatsiya) va 5–10 so'zdan kam bo'lmagan kalit so'zlar (o'zbek va ingliz tillarida). Abstraktda maqolaning qisqacha mazmuni va dolzarbligi, tadqiqot natijalari aks etishi lozim.

Adabiyotlar ro'yxati 5 sahifadan oshmasligi kerak.

Kitobga taqriz (ingliz yoki boshqa tillarda bo'lishi mumkin) 1500 so'zdan oshmasligi talab etiladi.

Taqriz formati: 1) sarlavha: kitob nomi, muallif (mualliflar), nashr qilingan shahar: nashriyot nomi, nashr yili, sahifasi soni. Narxi, ISBN raqami, (qattiq/yumshoq muqova); 2) taqriz so'ngida: taqrizchining F.I.O., ish joyi, pochta manzili.

II. Maqola bo'limlarini rasmiylashtirish

Maqola nomi – normal harflarda, to'q bo'yoqda, 16 hajm.

Maqola nomi o'zbek va ingliz tillarida (agar maqola boshqa tilda yozilgan bo'lsa, maqola yozilgan til va ingliz tilida) beriladi.

Maqola kirish, asosiy qism bo'limlari va xulosadan tashkil topadi.

Maqola bo'limlari sarlavhasi – to'q bo'yoqda, 14 hajm.

III. Maqolada tarjimalardan foydalanish

Boshqa tillardagi matn yoki boshqa manbalar tarjimoni aniq ko'rsatilishi kerak. Agar matn maqola muallifi tomonidan tarjima qilingan bo'lsa, u holda "tarjima muallifniki"

shaklida beriladi.

Rasmiy nashrdan olingan tarjima-matn tahrir qilinmaydi.

Zarur holatda tarjima matnga sana, turli diakritik belgilar va boshqa elementlar kiritilishi mumkin.

Tarjima qilingan matn olingan manba nomi asl holicha beriladi. Zarur deb topilsa, uning nomi qavs ichida berilishi mumkin.

Geografik nomlar tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Tashkilotlar nomi tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Davr nomi rasmiy qabul qilingan shaklda beriladi.

IV. Ko'chirma va tarjima parchaning berilishi

Manbadan olingan ko'chirma parcha asosiy matndan 1 qator tashlab ajratiladi, satr oralig'i 1 interval, markazda, 12 hajmda yoziladi.

Ko'chirmaning tarjimasi qavs ichida () satr boshidan yozilishi kerak. Bunday ko'chirma *Times New Roman* shrift, 12 hajm, normal yozuvda beriladi.

V. Havola va izohlar berish

Manbaga havola matn ichida to'rtburchak qavsda [] beriladi. Havola qilingan manbalar bir nechta bo'lsa, ular nuqtali vergul (;) bilan ajratiladi.

Izohlar tegishli sahifa pastida, tartib raqami bilan joylashtiriladi.

VI. Qo'lyozma (toshbosma) manbalar va nashr etilgan asarlar bibliografiyasi

Bibliografiyada muallif yoki asar nomi satr boshidan, boshqa barcha qatorlari xatboshidan yoziladi. Adabiyotlar *bibliografiyada* o'zbek lotin alifbosi tartibida ko'rsatiladi.

VII. Qo'lyozma va toshbosma manbalar bibliografiyasi

Qo'lyozma yoki toshbosma manbalarni bibliografiyada o'zi yozilgan grafikada berish maqsadga muvofiq. Lotin alifbosidagi transliteratsiyasini berish ham mumkin. Ba'zan qo'lyozma asarning nomi muallif ismidan oldin yozilishi ham mumkin.

Muallif nomi. Ko'chirilgan asr (agar mavjud bo'lsa). Asar nomi. Qo'lyozma (toshbosma): saqlanayotgan joy, inventar raqam.

Xondamir. XV asr. Makorim ul-axloq. Qo'lyozma: O'zFASHI, № 742.

VIII.1. Kitoblar uchun

Bibliografiyada:

Familiya, ism. Nashr yili. *Kitob nomi*, Shahar: Nashriyot nomi.

Qudratullayev, Hasan. 2018. *Boburning adabiy-estetik olami*. Toshkent: Ma'naviyat.

Matnda kitobga havola:

[Familiya kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Qudratullayev 2018, 99]

Agar bir muallifning bir yilda nashr qilingan kitoblaridan foydalanilgan bo'lsa, bibliografiyada kitobning nashr yili o'zbek lotin alifbosi harflari bilan ajratilib ko'rsatiladi.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (a). *Alisher Navoiy: manbalarning qiyosiy-tipologik, tekstologik tahlili*. Toshkent: Akademnashr.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (b). *O'zbek adabiyotining falsafiy sarchashmalari*. Toshkent: Akademnashr.

Matnda kitobga havola:

[Familiya, kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Sirojiddinov 2011 (a), 99]

[Sirojiddinov 2011 (b), 67]

Ikki muallif tomonidan yozilgan kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi.

Abdurahmonov, G'anijon, Alibek Rustamov. 1984. *Navoiy tilining grammatik xususiyatlari*. Toshkent: Fan.

Matnda kitobga havola:

[Familiya va Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdurahmonov, Rustamov 1984, 52]

Agar kitobning uch va undan ortiq mualliflari bo'lsa, bibliografiyada barcha mualliflarning ismlari to'liq yoziladi. Bunday kitobga havola qilinganda birinchi muallif ismi yoziladi va "boshqalar" deb ko'rsatiladi.

[Familiya va boshqalar kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Vohidov va boshqalar 2010, 847]

Kitob yoki to'plam maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Kitob yoki to'plam nomi*, Ism Familiya, Ism Familiya muharrirligida, maqola sahifasi raqamlari. Shahar: Nashriyot.

Abdug'afurov, Abdurashid. 2016. "Badoye' ul-bidoya"ning tuzilish sanasi". *XX asr o'zbek mumtoz adabiyotshunosligi*, Olim To'laboyev muharrirligida, 174–184. Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi.

Matnda kitob yoki to'plam maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdug'afurov 2016, 176]

Elektron shaklda nashr qilingan kitoblar uchun:

Elektron kitobning bir nechta formati bo'lsa, bibliografiyada foydalanilgan format ko'rsatiladi. Elektron kitobning internet manzili (URL) hamda shu manba olingan sana ko'rsatilishi lozim.

Elektron kitobni bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. *Kitob nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. URL. Foydalanilgan sana.

Mamatov, Ulug'bek. 2018. *O'zbekiston madaniyatida tarixiy janrdagi tasviriy san'at asarlari*.

Toshkent: Mumtoz so'z. <https://kitobxon.com/uz/catalog/sanat/>. 12.03.2019.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Mamatov 2018, 11]

Ikki muallif tomonidan yozilgan elektron kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. Internet adres (URL).

Sirojiddinov, Shuhrat va Sohiba Umarova. 2017. *O'zbek matnshunosligi qirralari*. Chikago: Chikago universiteti nashriyoti. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders/>.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Sirojiddinov 2017, 19-hujjat]

VIII.2. Jurnal maqolasi uchun

Chop etilgan jurnal maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi". *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari.

Mahmudov, Nizomiddin. 2013. "Termin, badiiy so'z va metafora". *O'zbek tili va adabiyoti* 4: 3 – 8. Toshkent.

Matnda jurnal maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Mahmudov, 2013, 5]

Elektron jurnal uchun:

Elektron jurnal uchun jurnalning DOI manzili ko'rsatiladi. Agar DOI manzili mavjud bo'lmasa, internet adresi ko'rsatilishi kerak (URL). DOI – bu o'zgarmas ID bo'lib, internet tarmoqlarining elektron adreslari tizimiga ulangan, ya'ni manbani boshqaruvchi <http://dx.doi.org/> manzildir.

Elektron jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari. DOI adres (yoki URL).

Aminov, Hasan. 2018. "O'zbekiston san'atida temuriylar siymosi". *O'zbekistonda xorijiy tillar* 2: 246 – 253. doi: 10.36078/1596780051.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

VIII.3. Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal uchun

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasiga havola matn shaklida beriladi (masalan, Muhammadjon Imomnazarovning 27.02.2005dagi “O‘zbekiston adabiyoti va san’ati” gazetasida chop etilgan maqolasida aytilganidek...); odatda, bunday manbalar umumiy adabiyotlar ro‘yxatida keltirilmaydi. Agar keltirilsa, kitoblarga qo‘yiladigan talablarga asosan beriladi.

Agar onlayn maqolaga havola berilayotgan bo‘lsa, uning internet manzili (URL), maqola olingan sana ko‘rsatilishi kerak.

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. “Maqola nomi.” *Gazeta-Jurnal nomi*, nashr sanasi.

Imomnazarov, Muhammadjon. 2005. “Jomiy “Xamsa” yozganmi?.” *O‘zbekiston adabiyoti va san’ati*, January 25.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Imomnazarov 2005, 4]

Elektron gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. “Maqola nomi.” *Jurnal nomi*, nashr sanasi. Internet adres.

Jabborov, Rustam. 2019. “Navoiyning Tabrizda yashagan xorazmlik kotibi”. *UZA: O‘zbekiston Milliy axborot agentligi*, 08.12. <https://uza.uz/uz>.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Jabborov 2010, 17]

Maqola so‘ngida foydalanilgan adabiyotlar o‘zbek lotin alifbosi tartibida beriladi. Adabiyotlar ro‘yxati ikki qismdan iborat bo‘lishi, birinchi qismda foydalanilgan adabiyot chop etilgan grafikada yuqorida ko‘rsatilgan shaklda rasmiylashtirilishi, ikkinchi qismda esa barcha foydalanilgan adabiyotlar o‘zbek lotin alifbosida berilishi talab qilinadi. Misol uchun:

Adabiyotlar

Баранов, Х.К. 1958. Арабско – русский словарь. Москва: Наука.

Adabiyotlar

Baranov, X.K. 1958. Arabsko – russkiy slovar. Moskva: Nauka.

Maqolani rasmiylashtirish talablarining ingliz tilidagi variantini “The Chicago Manual of Style, 16th Edition” qo‘llanmasi yoki <https://www.chicagomanualofstyle>. havolasidan ko‘rib olishingiz mumkin.

GUIDELINES FOR CONTRIBUTORS

Uzbekistan: language and culture is an academic journal, publishing research in linguistics, history, literature, translation studies, arts, ethnography, philosophy, anthropology and social studies. We aim to publish cutting edge, innovative, conceptually interesting, original case studies and new research, which shape and lead debates in multifaceted studies. We do not publish economic analyses or policy papers. Any opinions and views expressed in publications are the opinions and views of the authors, and the publishers are not responsible for the views/ reviews of the contributors.

The journal is published four times a year. The language of articles can be English, Russian and Uzbek. Other Turkic languages are also welcomed. In addition to research articles, the journal welcomes book reviews, literature overviews, conference reports and research project announcements.

1. General

- Submission Guideline

1. Manuscripts may be submitted at any time during the year. However, if the author wishes to have his/her manuscript published in a certain issue of the journal, the submission should be made at least five months in advance of the proposed publication date.

2) Manuscripts should be submitted by email (uzlangcult@gmail.com) as an attachment in MS Word document (.doc) format and use MS Word Source.

3) All manuscripts should be submitted with a cover page including an email address, a mailing address and a short introduction about the author(s) /contributor(s).

2. Manuscript format

1) The main texts should be written in Times New Roman font, 12 point, and single-spaced in 44 pagination with 1-inch margins.

2) Submissions must follow the author-date system of *The Chicago Manual of Style*, 16th Edition.

3) Quotations are given in brackets in the text.

4) A research article should normally be no more than 9,000 words in length, including the following contents:

- an abstract of 150-200 words (in English, Russian, and Uzbek) and seven to ten keywords;

- a list of references of no more than five (5) pages;

- tables and figures, if any.

5) A book review should generally be about 1,500 English words (or other languages) in length, and must include the heading and closing in the following format:

- Heading: *Title of the Book*. By Author's Name(s). City of Publication: Publisher Name, Year. pp. Price, ISBN:, (hardcover/paperback).

- Closing: Book reviewer's name, affiliation and postal address at the end.

6) Style Points Headings. Limit: Four levels.

Level 1. Title Style (e.g. the first letter of each word upper case, except prepositions), Bold, and 14 point.

Level 2. Title Style, Italics, 14 Point.

Level 3. Modified “down” style (first letter upper case, or first letter of first two words if the first word is an article), Bold, and 12 point.

Level 4. Modified down style, Bold, 11 point.

3. Style and Usage

1) Translation

- Translated excerpts from classical texts or non-English sources should be annotated with clarification of its original/published language and translator. Likewise, “Author’s own” translations of quoted texts should be noted as such.

- The author is expected to provide an English translation of key terms in the work, rather than a translator without expertise in the subject.

- Excerpts or quoted texts from published translation will not be edited. However, UzLC editors may query or modify translations of key terms or texts provided by the author.

- Where necessary, short supplementary information such as dates, an item in its original characters, or the Romanized form of a non-English item, may be included.

- Names of foreign publishers, and titles of sources published in a foreign language should primarily appear in Romanized form without translation. However, if necessary, a translation may be added in brackets ([]).

2) Names and Terms

- Place Names (foreign):

Designation for division of areas should be either translated or hyphenated after the given area name.

Designation for geographical/structure names are not hyphenated, and appear without the equivalent English term.

Institutional names are considered proper nouns. Their names should appear following the preference of the individual institutions.

3) The descriptive designation of a period is usually lowercase, except for proper names or traditionally capitalized terms.

4. Quotation

1) Block Quotations:

- A block quotation should start with double line spacing and an indentation from the left margin. From the second paragraph of the block quotation, additional paragraph indentation is needed.

Texts in block quotation should be written in Times New Roman 10 pts., and not be entirely italicized.

5. Others

1) There is one space after sentence punctuation and not two.

2) The end parenthesis, closing quotation mark, and footnote numbers come after the sentence punctuation.

3) For parentheses within parentheses, use brackets ([]).

6. Basic Citation Format

The following examples illustrate citations using the **author-date** system. Each example of a reference list entry is accompanied by an example of a corresponding parenthetical citation in the text. For more details and many more examples, see chapter 15 of *The Chicago Manual of Style*.

BOOK

Reference List (hanging indent):

Pollan, Michael. 2006. *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of How Eating Has Evolved*. New York: Penguin.

In Text Cite:

[Pollan 2006, 99–100]

Reference List (hanging indent):

Ward, Geoffrey C., and Ken Burns. 2007. *The War: An Intimate History, 1941–1945*. New York: Knopf.

In Text Cite:

[Ward and Burns 2007, 52]

For four or more authors, list all of the authors in the reference list; in the text, list only the first author, followed by et al. (“and others”):

[Barnes et al. 2010, 847]

Reference List (hanging indent) book chapter:

Kelly, John D. 2010. “Seeing Red: Mao Fetishism, Pax Americana, and the Moral Economy of War.” In *Anthropology and Global Counterinsurgency*, edited by John D. Kelly, Beatrice Jauregui, Sean T. Mitchell, and Jeremy Walton, 67–83. Chicago: University of Chicago Press.

In Text Cite:

[Kelly 2010, 77]

Chapter of an edited volume originally published elsewhere (as in primary sources):

Reference List (hanging indent) book originally published elsewhere:

Cicero, Quintus Tullius. 1986. “Handbook on Canvassing for the Consulship.” In *Rome: Late Republic and Principate*, edited by Walter Emil Kaegi Jr. and Peter White. Vol. 2 of *University of Chicago Readings in Western Civilization*, edited by John Boyer and Julius Kirshner, 33–46. Chicago: University of Chicago Press. Originally published in Evelyn S. Shuckburgh, trans., *The Letters of Cicero*, vol. 1 (London: George Bell & Sons, 1908).

In Text Cite:

[Cicero 1986, 35]

BOOK PUBLISHED ELECTRONICALLY

If a book is available in more than one format, cite the version you consulted. For books consulted online, list a URL; include an access date only if one is required by your discipline. If no fixed page numbers are available, you can include a section title or a

chapter or other number.

Reference List (hanging indent):

Austen, Jane. 2007. *Pride and Prejudice: A Novel in Five Books*. New York: Penguin Classics. Kindle edition.

In Text Cite:

[Austen 2007, 101]

Reference List (hanging indent):

Kurland, Philip B., and Ralph Lerner, eds. 1987. *The Founders' Constitution*. Chicago: University of Chicago Press. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders>

In Text Cite:

[Kurland and Lerner, chap. 10, doc. 19]

JOURNAL ARTICLE

Article in a print journal

In the text, list the specific page numbers consulted, if any. In the reference list entry, list the page range for the whole article.

Reference List (hanging indent):

Weinstein, Joshua I. 2009. "The Market in Plato's Republic." *Classical Philology* 104:439–58.

In text cite:

[Weinstein 2009, 440]

Article in an online journal

Include a DOI if the journal lists one. A DOI is a permanent ID that, when appended to <http://dx.doi.org/> in the address bar of an Internet browser, will lead to the source. If no DOI is available, list a URL. Include an access date only if one is required by your discipline.

Reference List (hanging indent):

Kossinets, Gueorgi, and Duncan J. Watts. 2009. "Origins of Homophily in an Evolving Social Network." *American Journal of Sociology* 115:405–50. doi:10.1086/599247.

In text cite:

[Kossinets and Watts 2009, 411]

Article in a newspaper or popular magazine

Newspaper and magazine articles may be cited in running text ("As Sheryl Stolberg and Robert Pear noted in a New York Times article on February 27, 2010..."); they are commonly omitted from a reference list. The following examples show more formal versions of the citations. If you consulted the article online, include a URL; include an access date only if your discipline requires one. If no author is identified, begin the citation with the article title.

Reference List (hanging indent):

Mendelsohn, Daniel. 2010. "But Enough about Me." *New Yorker*, January 25.

In text cite:

[Mendelsohn 2010, 68]

Reference List (hanging indent):

Stolberg, Sheryl Gay, and Robert Pear. 2010. "Wary Centrists Posing Challenge in Health Care Vote." *New York Times*, February 27. <http://www.nytimes.com/2010/02/28/us/politics/28health.html>.

In text cite:

[Stolberg and Pear 2010, 12]

WEBSITE

A citation to website content can often be limited to a mention in the text ("As of July 19, 2008, the McDonald's Corporation listed on its website . . ."). If a more formal citation is desired, it may be cited as in the examples below. Because such content is subject to change, include an access date or, if available, a date that the site was last modified. In the absence of a date of publication, use the access date or last-modified date as the basis of the citation.

Bibliography (hanging indent):

Google. 2009. "Google Privacy Policy." Last modified March 11. <http://www.google.com/intl/en/privacypolicy.html>.

In text cite:

[Google 2009]

Reference List (hanging indent):

McDonald's Corporation. 2008. "McDonald's Happy Meal Toy Safety Facts." <http://www.mcdonalds.com/corp/about/factsheets.html>.

In text cite:

[McDonald's 2008]

Jurnal 2017-yil 26-oktyabrda O'zbekiston Respublikasi Matbuot va axborot agentligi tomonidan 0936-raqam bilan ro'yxatdan o'tgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy Attestatsiya Komissiyasi tomonidan filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalari chop etilishi lozim bo'lgan ro'yxatga kiritilgan (30.10.2021. № 308/6).

Tahririyatga kelgan maqolalar mualliflarga qaytarilmaydi.

Manzil: Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos
Hojib ko'chasi 103-uy.
Telefonlar: +99871 281-45-11, +99871 281-41-93.
Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz
E-mail: uzlangcult@gmail.com

Bosishga 30.12.2022-yilda ruxsat etildi.
Bichimi 70x100 1/16, Ofset bosma. "Cambria" garniturasida.
Shartli b.t. 7,51. Nashr b.t. 7,62.

"O'zbekiston: til va madaniyat" jurnali tahririyatida tayyorlandi va sahifalandi.
"YASHNOBOD NASHR" bosmaxonasida chop etildi.
Adadi 300 nusxa. Buyurtma №2.
Bosmaxona manzili: Toshkent shahar Yashnobod tumani,
58-a harbiy shaharcha.